

Тодорка Йорданова ГЕОРГИЕВА

Русенски университет „Ангел Кънчев“, Филиал — Силистра (България, Силистра)
knidor@abv.bg

Към въпроса за ритмичните изоколни структури в *Златоструй* и *Тържественник* от XII в.

Старославянската и в частност старобългарската поезия и ритмизирана проза са обект на значителен научен интерес в последното столетие. А. И. Соболевски установява стихотворния характер на редица старобългарски произведения — *Проглас към Евангелието*, *Азбучна молитва*, *Похвала на цар Симеон* в *Изборник* от 1073 г. и др. [Соболевский 1910: 1–35]. Р. Абихт доказва, че славянските преводачи се стремят да съхранят в пределите на всеки колон броя на сричките, които присъстват в гръцките оригинални химнографски произведения [Abicht 1914, Abicht 1916, цит. по Крысько 2014: 16–17]. В. Б. Криско анализира и реконструира написания на гръцки език *Старославянски канон за Константин Философ* и допуска, че на старобългарски книжовен език го е превел св. Методий [Крысько 2014: 472].

Анализът на старобългарските богослужебни преводи, на оригиналните произведения на ранната проповедническа традиция, на хърватските глаголически текстове и на средновековната славянска проза разкрива една значителна формална обработеност и наличие на хармоничност, ритмичност и поетичност в тях [Herzigonija 1969: 247–251; Colucci 1973–1974: 83–123, цит. по Пикио 1980: 78; Пикио 1993; Костова 1985; 1991; 1998 и др.]. Разлагайки на логично-синтактични сегменти (единици) отделни средновековни прозаични произведения и анализирайки текстуалните им компоненти и техните взаимоотношения, Рикардо Пикио достига до извода, че много често изреченията „са образувани от единици, съдържащи един и същ брой акценти в различен род симетрични серии“, при което ритмичната симетрия се основава на изотонизъм [Пикио 1993: 474]. С понятието „изоколон“ и съответното прилагателно „изоколен“ изследователят означава „един специфичен вид ритмично-синтактична славянска структура, която... е характеризирана от серия синтактични сегменти (*duo vel plura membra*), ритмично маркирани от еднакъв брой акценти“..., като „функцията на всяка акцентирана единица може да бъде отъждествена с една „дума“ (*verbum*)“ [Пикио 1980: 77].

Стилистичната фигура *изоколон* е добре позната на античните и на византийските писатели. В произведенията на Великите църковни отци Йоан Златоуст, Василий Велики и Григорий Богослов има строго ритмични места, които не са много пространни и се редуват с не толкова стриктни в ритмично отношение откъси [Костова 1998: 130]. В славянобългарската книжовна традиция изоколонът и изоколните структури за първи път са въведени от Кирил и Методий; срещат се в творбите на преславските, охридските и търновските книжовници, преминават и в другите славянски литератури.

Ритмичните изokolно-тонични структури са „сложни словесни конструкции”, които като цяло или чрез всеки един от своите елементи и техните структурални връзки „предават едно не по-малко сложно съобщение”. Характеризират се със съпадаща логично-синтактична и ритмична функция, като целият им инвентар от изразни средства цели да подчертае словесния смисъл и да улесни неговото възприемане. Използването на „звуково-синтактичните конструкции”, организирани по изokolния принцип, дава и на читателя / слушателя една парадигматична схема, която му позволява „да разпознае съставните части и функцията на реторичния похват на синтагматично ниво” [Пикио 1980: 81, 84, 95]. Дори при наличието на готови образци, които да използва като елементи на съобщаваното, всеки създател на текст остава свободен при тяхното комбиниране или разнообразяване. Стилът на произведението почива върху „авторската интерпретация на предварително установената норма и представлява конкретна реализация на етикетните изисквания и на канонизираните похвати... Индивидуализацията на стила, т. е. авторската интерпретация на нормата, се проявява поне на две структурни равнища: а) композиционно; б) в рамките на семантично-стилистичния регистър” [Станчев, Велинова 1991: 24]. Проучваните ритмично-синтактични изokolни структури, насочени към подчертаване смисъла на текста и улесняване на неговото възприемане, можем да отнесем към второто равнище.

При описанието им приложение намира терминът „ритмични схеми”, въз основа на което се посочват няколко вида изokolни схеми/серии:

1. Проста изokolна схема — това е най-простият вид изokolно-тонична конструкция, съставена от „серия синтактично-логични сегменти (колони), съдържащи еднакъв брой акценти”, напр.: 2 – 2 – 2; 3 – 3 – 3; 4 – 4 – 4 [Пикио 1980: 79]. Среца се в многобройни текстове. Понякога простата изokolна серия бива раздвижвана от колони с различни на брой акценти, напр.: 3 – 3 – 3 – 3 – 3 – 3 – 2 – 3 – 3 – 3 – 3 – 4. С нарушаването на простата изokolна серия се постига редуваща се серия [Костова 1991: 123, 125].

2. Редуваща се серия / схема:

2.1. Редуваща се серия — наблюдава се, когато „прости серии... въвеждат други прости серии, осъществявайки едно редуване на серии без вътрешно редуване в самата серия”, напр.: 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 3 – 3 – 3 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 5 – 5 – 5 [Пикио 1993: 480]. Съвместната употреба на прости изokolни схеми и редуващи се серии дава възможност за разнообразяване на ритмичните схеми, напр. в началото може да стоят прости изokolни редове, след което схемата да се усложни чрез въвеждане на „серия в рамка” и „редуваща се серия”. Разделянето на редовете на подколони спомага за преминаването към акцентни структури с голям брой вербуми.

2.2. Редуваща се изokolна схема — когато вътре в самата серия има редуване на еднакви по броя на акцентите си колони, напр.: 3 – 2 – 3 – 2; 2 – 3 – 2 – 3; 3 – 5 – 3 – 5; 3 – 3 – 4 – 4 – 3 – 3 – 4 – 4; 5 – 4 – 5 – 4; 4 – 4 – 5 – 4 – 5 – 4 – 4 [Пикио 1980: 84].

3. Схема / конструкция в рамка — наблюдава се в случаи, когато „простата изokolна серия е ограничена в началото и в края от колон или диколон, раз-

лични от самата серия, но еднакви помежду си”, напр.: 6 – 5 ... 5 – 6; 3 – 4 ... 4 – 3; 4 – 3 ... 3 – 4 [Пикио 1993: 490].

4. Огледална конструкция – това е „един особен вид конструкция „в рамка”, построена с особен вид редуващи се „рамкови” триколони, следващи една „огледална” схема (първо 5/6/5, после 6/5/6)” [Пикио 1993: 500]. Вторият сегмент на конструкцията в рамка тук е разположен огледално спрямо първия. Огледалните конструкции могат да бъдат симетрични, напр.: 7 – 5 – 3 – 3 – 5 – 7, или несиметрични: 3 – 4 – 6 – 6 – 3 – 4 [Костова 1991: 136].

Изучаването на акцентната структура на словата в *Златоструй* и *Тържественник* от XII в. едва проглежда. В настоящия доклад си поставяме скромната задача да изложим подбрани примери на добре изразени ритмични изоколни схеми в засвидетелстваните в *Златоструй* и *Тържественник* от XII в. (ркп. Ф.п.І.46, РНБ — Санкт Петербург) оригинални произведения на Климент Охридски. Ритмичната структура на преводните слова на този етап не се проучва, ето защо при единично посочените тук примери, извлечени от преводни слова, отсъства сравняване с ритмичната структура на техния гръцки оригинал.

1. Проста изоколна схема/серия:

1.1. Проста изоколна схема: 3 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2, раздвигана в началото от триакцентен колон. Ритъмът е изграден от двувербумни колони, изброяващи качества, като в първите осем реда началната дума е прилагателно име или причастие (първите седем с негация), което определя съществително име, а в началото на последните два колони има съществително име, следвано от определящо го причастие с негация. Синтактичната инверсия е един от ритмичните сигнали, които, заедно с формите за звателен падеж и повелително наклонение, са валидни и за изоколните структури:

- 3 несквърнѣнѣ ѣстъ съсоудѣ.
- 2 ненскално припатнѣше.
- 2 немоутѣнѣ алабастрѣ.
- 2 невѣсѣлѣно рожѣство.
- 2 небраучѣна штроковѣца.
- 2 нечуртожѣната дѣва
- 2 ненскопанѣ каменѣ.
- 2 затворенѣ въртоградѣ.
- 2 несточѣнникѣ запечѣталѣнѣ.
- 2 ннѣвѣ ненасѣлѣна
- 2 лозѣ ненасаженѣна (*Слово за Благовещение*, Търж, 1026) [Георгиева 2013: 207].

Средновековните писатели, преводачи и кописти са обучени да използват и разпознават изоколните структури, чиято акцентна организация позволява в голяма степен запазването им при превод на друг език, в т. ч. при предаването им от гръцки на старобългарски език [Карачорова 1989: 136; Костова 1991: 121]. Интересно е да проследим какво се случва с ритмичните структури при дълголетното преписване или редактиране на оригиналните старобългарски

текстове в славянска езикова среда — дали се запазват непроменени или биват подлагани на изменение. За целта наблюдаваме близките по смисъл и акцентна структура раздели, посветени на възхвала на Йоан Предтеча, на Константин-Кирил Философ и на светите мъже, чрез които Бог дарява писаното слово на народите, в три от сигурните и предполагаеми Климентови слова, едно от които се намира в *Тържественика* от XII в. Установи се, че смисълът на текста е запазен непроменен, налице е и стремежът да се улесни неговото възприемане, а промяна е настъпила само в акцентната структура на синтактичните единици: раздвижената проста дваакцентна изоколна схема, наблюдавана тук в *Слово за Рождество на Йоан Предтеча* и често срещана в произведенията на Климент Охридски, е изменена, или съкратена при по-нататъшната трансмисия на текстовете (вж. по-долу):

1.2. Проста изоколна дваакцентна схема: 3 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 2, раздвижена с триакцентен колон в началото, където вм. очакваните два (2) има три (3) вербума:

- 3 тѣ въ сѣ аѣлѣ аѣлѣ.
- 2 сѣ прѣркѣ прѣркѣ.
- 2 н сѣ мѣнкѣ мѣнкѣ.
- 2 н сѣ правѣдникѣ правѣдникѣ
- 2 сѣ всѣмн всѣ.
- 2 н сѣ проста рѣщн
- 2 надѣ всѣмн ѹлвѣкѣ
- 2 стѣ ѹлвѣкѣ (*Слово за Рождество на Йоан Предтеча* — предполагаемо слово на Климент Охридски, Търж, 110в) [Георгиева 2013: 224].

1.3.1. Проста изоколна дваакцентна схема: 2 – 2 – 2 – 2 – 2 – 3, раздвижена с триакцентен колон в края, в първичната редакция на Климентовата *Похвала за Кирил Философ*:

- 2 и въ сѣ агѣлѣ
- 2 тако агѣлѣ
- 2 и сѣ аѣлѣ аѣлѣ.
- 2 и сѣ прѣркѣ прѣркѣ.
- 2 сѣ всѣмн стѣми
- 3 сѣвѣщникѣ славѣ бѣжи [Охридски 1970: 428].

1.3.2. Пропускането на съюза яко от втория колон във вторичната редакция на Климентовата *Похвала за Кирил Философ* е довело до съкращаване на ритмичната изоколна структура и тя е изградена вече от пет вм. от шест колона. В резултат на съкращаването простата дваакцентна изоколна схема с раздвижване (вж. 1.3.1.) е заменена от схема в рамка: 3 – 2 – 2 – 2 – 3:

- 3 и въ сѣ агѣлѣ агѣлѣ
- 2 и сѣ аѣлѣ аѣлѣ.
- 2 и сѣ прѣркѣ прѣркѣ.
- 2 сѣ всѣмн стѣми
- 3 овѣщникѣ славѣ бѣжи [Охридски 1970: 440].

1.4.1. Проста изоколна дваакцентна схема: 2 – 2 – 2 – 3, раздвигена с триакцентен колон в края, в първичната редакция на Климентовата *Похвала за Кирил и Методий*:

- 2 и по тѣхъ прѣрки
- 2 по прѣцѣхъ же аплы
- 2 по апостолѣхъ мѣнкы
- 3 и правдѣныи мѹжа и оучителѹ [Охридски 1970: 468].

1.4.2. Заради пропускане на повторените думи пророкъ и апостоль във вторичната редакция на Климентовата *Похвала за Кирил и Методий* простата дваакцентна изоколна схема 2 – 2 – 2 – 3 с раздвигване е съкратена до 2 – 2 – 3:

- 2 и по тѣхъ прѣрки
- 2 по аплы, и мѣнкы
- 3 и правдѣныи мѹже и оучителѹ [Охридски 1970: 485].

2. Редуваща се схема / серия

2.1. Редуваща се серия 2 – 2 – 2 – 3 – 3 – 4 – 4:

- 2 и грѣшныи помнѹва.
- 2 и правдѣнаго оукротн.
- 2 и лежащаго вѣставн.
- 3 и стоищааго не вѣставн пастн.
- 3 и нищааго богата явн.
- 4 и богатааго не прѣзрьѣ быти оубога.
- 4 о мѹдрѹсть неиздрѹченнаи. о съвѣдиннѣ бл҃гоучѣстныю (Злат, *Слово за покаянието и за блудния син*, л. 22а) [Георгиева 2003: 156].

2.2. Редуване на изоколни схеми/серии: в началото различаваме редуваща се серия от единични колони 3 – 2 – 4 – 3; след което има редуване на изоколни схеми 3 – 2 – 2 – 3 // 3 – 2 – 3 – 2 // 2 – 3 – 2 – 2 – 3:

- 3 рѹдн же сѹ ѿ неплодѣве състарѣвъшаи сѹ.
- 2 и въздрасте въ поустыинн
- 4 тако на нѣсн живѣти съ ангелы.
- 3 тѣхъ во и житнѣ припатѣ.
- 3 и рнзѣ мѹкѣкыхъ не приа.
- 2 ни вѹдра ни трапезы.
- 2 ни вниа добровоннаго.
- 3 ни храма жилища себе
- 3 нѣ въ вѹдѣжа мѣсто мѹкѣкыи
- 2 вѣтровласныи рнзы
- 3 и въ вѹдра мѣсто и трапезы
- 2 землю жестокою
- 2 и въ вниа мѣсто
- 3 водоу немѹтѹщюю оума.
- 2 и славащю ю

- 2 н въ храма мѣсто
 3 нѣо звѣзданн оукрашь (Слово за Рождество на Йоан Предтеча — предполагаемо слово на Климент Охридски, Търж, 110в) [Георгиева 2013: 224].

2.3. Редуваща се серия 4 – 4 – 6 – 4 – 5 – 5 с раздвижване в четвъртия колон: вм. очакваните шест (6) има четири (4) вербума:

- 4 ш жестокийн моужоу н крѣпгы н харакъре.
 4 ш нѣсьнъин ѹлвѹе н земьнъин англе.
 6 ш великыин оумѣ н добръин съвѣтъннѹе мнра сего.
 4 ш добрага главо н ѹтънана роука
 5 ѳже н достонна вгы. повърхъ сѧ прнпѧтн
 5 н кръстнтн га нашего Іѳа Хѧ (Слово за Рождество на Йоан Предтеча — предполагаемо слово на Климент Охридски, Търж, 110в) [Георгиева 2013: 224].

За индивидуалния авторски стил на Климент Охридски е характерно честото заемане на откъс от едно свое произведение и пренасянето му в друго. Ето защо е интересно да проследим какво се случва с изokolните структури при движението им от една в друга Климентова творба. За целта наблюдаваме посветените на Светата Троица раздели, които се срещат в три от сигурните и предполагаеми негови слова в *Златоструй* от XII в. Оказва се, че изказаният смисъл е запазен без промяна (което е логично, тъй като става дума за цитиране и перифразиране на догмата за Светата Троица), налице е и стремежът да се улесни неговото възприемане чрез употребените ритмични конструкции, които не са пряко повторени, а са постепенно усложнявани: от проста изokolна серия в *Слово за тварите Божии*, през редуваща се серия, последвана от проста четириакцентна изokolна схема в *Слово за засухата*, към конструкция в рамка в *Слово за Светата Троица* (вж. следващите примери).

2.4.1. Редуваща се серия 3 – 5 – 4 – 5, последвана от проста четириакцентна изokolна схема: 4 – 4 – 4 – 4:

- 3 вѣроуѳемъ въ сѳоу трѳцю.
 5 вѣ нераздѣльнѹ. вѣ несъзъданѹ. прѣвѣчѹнѹе безначальнѹ. вѣскончѹнѹ.
 4 вѣ ѳдннѹмъ ѳжстѣѣ. неразлѹчѹьно славнѹ.
 5 равнѹчѣстѹнѹ н равнѹпрѣстѹльнѹ. ѳдннѹ ѳжстѣво въ трѣхъ.
 4 ѳднна държава. н ѳдннѹ црствѹ.
 4 н ѳдннѹ гѣствѹ. ѳднна чѣствѣ.
 4 н поклонѧннѣ равнѹ. вѣзданнѣ ннѣ.
 4 ѿ всѧкога тѣврн н дѣхѧннѧ коупнѹ.
 4 ѿцю н сѳѹ н сѳѹлѹ дѣхѹ (Слово за засухата и за Божиите наказания — предполагаемо слово на Климент Охридски, Злат, 128г) [Георгиева 2003: 185].

2.4.2. Редуваща се серия 5 – 5 – 4 – 4 – 4 – 5 – 6 с раздвижване в седмия ред, където вм. очакваните пет (5) има шест (6) вербума:

- 5 правага же вѣра кръстьѧнъска снцѧ ѳствѣ.
 5 вѣровѧтн подѹбаѳствѣ въ ѳднѹ сѳѹю трѳцю.

- 4 въ єдино гѣство. єдина власть.
 4 єдинъ поклонъ. єдино спаніє.
 4 въ трѣхъ совѣствѣхъ. сирѣкуь лицнхъ.
 5 не въ три же богъи раздѣляемъ. єдино бжство.
 6 въ тѣ во крышамъ сѧ. въ оць н снъ н стын дхъ (*Слово за тварите Божии и за смъртната кончина, и за покаянието* — предполагаемо слово на Климент Охридски, Злат, 117г) [Георгиева 2003: 196].

2.4.3. Конструкция в рамка 4 – 4 // 4 – 5 – 5 – 4 // 3 – 3 – 3 – 4 // 4 – 4, ограничена от рамкови диколони 4 – 4; между тях са вместени: редуваща се изоколна схема 4 – 5 – 5 – 4 и проста изоколна серия от триакцентни колони 3 – 3 – 3 – 4 с раздвижване в края, където вм. очакваните три (3) има четири (4) вербума:

- 4 поѣно є намъ, брага,
 4 присно скрпующє въ цркъвѣ с любовію.
 4 утѣ и клананіє и хвалоуь воздавати.
 5 въ триє совѣствѣхъ соуцоуь, сирѣкуь ипостасѣхъ
 5 еже сѧ и лица и состави могоуьтъ разоумѣти.
 4 н въ тѣхъ во трѣхъ бжтвѣхъ нераздѣльно
 3 єдиною властною и силою
 3 н шкъ держа всѧ н строга.
 3 єдина держава в трѣхъ.
 4 єдино црство. єдно гѣство.
 4 єдина власть н поклонъ равенъ
 4 воздаває прино ѿ всєа твари (*Слово за Светата Троица* — произведение на Климент Охридски, което в Златоструй от XII в. не е запазено изцяло) [Охридски 1970: 639].

В оригиналните слова в *Златоструй* и *Гържественик* от XII в. много често се срещат усложнени конфигурации, в които словесната композиция се изгражда чрез комбинирание на основните видове изоколни серии: „проста”, „редуваща се” и в „рамка” [Пикио 1980: 94]. По-долу представяме някои от тях, като с две наклонени черти (//) отделяме различните схеми/серии, които ги изграждат. С една наклонена черта (/) в текста на произведенията отделяме подколониите, които съставят някои от колоните.

3. Схема / конструкция в рамка

3.1. Ритмичната изоколна структура 5 – 4 – 4 – 4 – 5 // 6 – 5 – 5 – 4 – 4 – 4 – 3 – 4 – 4 – 5 – 3 – 4 – 5 – 3 – 6 – 5 // 3 – 3 – 3 – 4 е изградена чрез комбинирание на основните типове изоколни серии „проста” и в „рамка”:

- първа схема/конструкция в рамка: 5 – 4 – 4 – 4 – 5;
- втора конструкция в рамка с еднакво разположение на рамковите диколони: 6 – 5 – 5 – 4 – 4 – 4 – 3 – 4 – 4 – 5 – 3 – 4 – 5 – 3 – 6 – 5;
- трета схема/конструкция в рамка, вплетена във втората: 5 – 3 – 4 – 5 – 3;
- триакцентна редуваща се серия с раздвижване в края: 3 – 3 – 3 – 4:

4 н на землн мирѣ въ ѹловѣцѣхъ бл̄говоленіемь.
 5 дн̄ь радостно прадѣдъ нашъ ѿдданъ
 5 първоу попраетъ клатвоу. н роуцѣкъ распространяетъ
 4 съ ІѸвьгою въстаюшю юмоу ѡ гд̄ѣ.
 5 дн̄ь н̄бо н земля радостно несп̄глынша сѧ.
 5 швъщннкъ сътвориша на радость беспл̄тъныа слнлы.
 3 ѹлѣчьскаго рода събираетъ.
 5 дн̄ь Павель апл̄ъ въпниетъ гл̄а
 6 пасха наша за ны пожьренъ въ Х̄с̄ъ.
 4 дн̄ь цр̄кы въпниетъ зовоуши
 3 съ высокыми проповѣданіемь гл̄юши.
 4 прндѣте ѹада н послушанте мене.
 4 да страхоу гн̄ю наоучю въ
 6 коупѣль оуготовн сѧ швътъшавъшнн грѣхъмь. родъ шбнавлѧющъ
 6 трапеза бж̄на оуготовн сѧ прѣдълагаюши агньца бж̄на.
 4 въземлющаго грѣхы всьего мира
 6 Ха̄ ва нашего. заколѣшаго сѧ насъ радн
 3 н подаема въсѣмъ вър̄нымъ
 4 на прощнне грѣхоми. н на жнзнь вѣчюноу (Поучение за Пасха — произведение на Климент Охридски, Търж, 107в) [Георгиева 2013: 218].

3.3. Ритмична изоколна структура: 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 3 // 3 – 4 – 6 – 6 – 6 – 3 – 4 // 5 – 6 – 6 – 6 – 6 – 5 // 4 – 6, изградена чрез комбиниране на два основни типа изоколни серии: „редуваща се” и в „рамка”:

– редуваща се серия: 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 4 – 3;

– конструкция в рамка с повторение на основния (осевия) елемент и с еднакво разположение на рамковите елементи: 3 – 4 – 6 – 6 – 6 – 3 – 4;

– конструкция в рамка с повторение на основния (осевия) елемент: 5 – 6 – 6 – 6 – 5;

– завършващи единични колони: 4 – 6:

4 въ не вѣсте юже гл̄ете
 4 азъ оуко юже вѣдѣ съвѣдетельствю.
 4 азъ шного радн а не шнъ мене радн.
 4 азъ ѡ неплоды а шнъ ѡ дѣты.
 4 азъ воннъ а шнъ цр̄ь.
 4 азъ прд̄тча а шнъ нѣсьскъ.
 4 азъ оусты мтр̄ьнн прославнхъ
 4 а шнъ жнзнь дастъ всѣмъ.
 3 азъ покаанню проповѣдннкъ
 3 шнъ же оустыненню давьць.
 4 азъ въ кръщю водою
 6 шцѣщаа преже тако съсоудъ сквьрны грѣха.
 6 да шнъ пришьдъ помажетъ моурьмь бл̄гдѣтню своюю.
 6 тѣ въ кръстнтѣ доухъмь ст̄ымъ н шгньмь.
 3 шгньмь неполащнмъ нъ просвѣщаюшнмь.
 4 азъ оученню гзъыкъ движю.
 5 а шнъ соудоу правѣдномоу лопатоу носнтъ.
 6 н правѣдннкы тако шшеннцю въводнтъ въ свою жнт̄ьннцю.

- 6 а грѣшннкы акты пѣвѣты съжъжеть огньмь негасоущимь.
 6 градънъ бо въ слѣдѣ мене крѣпимъ мене юсть.
 6 того пождѣте ѿ того съвършеное крѣщенне приимете.
 5 азъ свѣтнльннкъ мало мѣсто просвѣщага.
 4 а шнъ слнцьмь свѣта въсоудоу
 6 градънъ въ слѣдѣ мене крѣпимъ мене юсть (*Слово за Рождество на Йоанъ Предтеча* — предполагаемо слово на Климент Охридски, Търж, 91в-г) [Георгиева 2013: 186].

4. Огледална конструкция

4.1. Огледална симетрична конструкция 4 – 3 – 3 – 2 – 2 – 3 – 3 – 4:

- 4 поутъмн. ратъмн. моремь. соуднщн.
 3 неконъ н поучнноу морьскѣю.
 3 кърви напълннло ю
 2 мгногашдѣтн н ке закона.
 2 н ороужнне оуврлаеть.
 3 н на въсоу пагоукоу поощааеть.
 3 н сьрдоболѣ творнтъ не знатн.
 4 н сна на оца въставлаеть. н на матерн (*Слово за това да не се отчайваме за греховете и за това да не се величаем с имуществото си, и за милостинята за бедните, и за сребролюбието*, Злат, 173б) [Георгиева 2013: 278].

4.2. Огледална несиметрична конструкция: 6 – 5 – 5 – 4 – 5 – 5 – 5 – 6 // 5 – 4 – 6 – 4 – 5, в която са вплетени симетрична огледална конструкция и конструкция в рамка:

- огледална симетрична конструкция е с раздвижване в четвъртия колон, където в м. очакваните пет (5) има четири (4) вербума: 6 – 5 – 5 – 4 – 5 – 5 – 5 – 6;
- конструкция в рамка: 5 – 4 – 6 – 4 – 5:

- 6 Лазорь бо съ стоюе въ мѣстннщн престоумѣ дхоу.
 5 Лазорь краснага лѣторасль вѣжна сада.
 5 Лазорь сьрдотоушнага капла моудрость вѣжна.
 4 Лазорь не тоуьннкъ блгодатн дховьнъга.
 5 Лазорь не оувладяющнн цвѣтть ранскаго сада.
 5 Лазорь нѣопарьнън шрьль въ шьнѣга премоудрость.
 5 Лазорь ннщелюбноюе съкровнще вѣжна приатна
 6 Лазорь въторън рдѣтѣ сѣдѣшннѣ въ тьмѣ н сѣнн.
 5 Лазорь горькън адовѣ снлѣ посрамьннкъ.
 4 Лазорь сладкън Хвн възлюбленнкъ.
 6 Лазорь пьрвън провєразьннкъ трндневномѣ въскрьсенню Хво.
 4 Лазорь свѣтозарьнън англомъ съпрнчастьннкъ.
 5 Лазорь горькън нюдѣвомѣ велнчьннкъ улѣцн (*Похвала за четиридневния Лазар* — слово на Климент Охридски, Търж, 103г) [Георгиева 2013: 210].

Наблюдението над употребените в оригиналните Климентови произведения в *Златоструй* и *Тържественик* от XII в. ритмични структури показва тяхната сложност и потвърждава извода, че основаната на изоколния паралелизъм стилистична традиция дава началото на ритмично-синтактични модели,

които стават съществен белег в старобългарската книжовна норма и чрез проявата си в индивидуалния стил на писателите преминават в литературите на другите православни славяни, където на свой ред лягат в основите на богато творческо наследство.

ИЗТОЧНИЦИ

- Златоструй* от XII в. — Увод и научно разчитане на текста Тодорка Георгиева. Силистра: РИТТ, 2003. 332 с.
- Тържественник* от XII в. — Георгиева Т. Тържественник от XII в. (=Известия на НЦ „Св. Дазий Доростолски“. Кн. 7). Русе: Университетски издателски център към Русенския университет “Ангел Кънчев”, 2013. 241 с.
- Климент Охридски* — Климент Охридски. Събрани съчинения, Т. 1. София: Издателство на българската академия на науките, 1970. 774 с.

ЛИТЕРАТУРА

- Карачорова И.* Към въпроса за Кирило-Методиевия превод на Псалтира // Кирило-Методиевски студии. Кн. 6. София: Издателство на Българската академия на науките, 1989, С. 130–245.
- Костова К.* Ритмични структури в Кирило-Методиевите преводи // Старобългаристика. 1985. № 4. С. 79–90.
- Костова К.* Ритмични схеми в Синайския евхологий // Кирило-Методиевски студии. Кн. 8. София: Издателство на Българската академия на науките, 1991. С. 121–138.
- Костова К.* Ритмични структури в старобългарски глаголически паметници // Кирило-Методиевски студии. Кн. 11. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 1998. С. 121–214.
- Крысько В. Б.* Старославянский канон Кириллу Философу. Источники и реконструкция. М.: Издателский центр «Азбуковник», 2014. 717 с.
- Пикио Р.* Върху изоконните структури в средновековната славянска проза // Литературна мисъл. 1980. № 3. С. 75–107.
- Пикио Р.* Православното славянство и старобългарската културна традиция. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1993. 724 с.
- Соболевский А. И.* Древние церковнославянские стихотворения IX — X веков // Соболевский А. И. Материалы и исследования в области славянской филологии и археологии. СПб.: тип. Имп. акад. наук, 1910. С. 1–35.
- Станчев К., Велинова В.* Проблемът за авторския стил в средновековната литература във връзка с творчеството на Климент Охридски // Кирило-Методиевски студии. Кн. 8. София: Издателство на Българската академия на науките, 1991. С. 22–31.
- Abicht R.* Die Interpunktion in den slavischen Übersetzungen griechischer Kirchenlieder // Archiv für slavische Philologie. 1914. Bd. 35. P. 413–437.
- Abicht R.* Haben die alten slavischen Übersetzer der griechischen Kirchenlieder die Silbenzahlen der griechischer Liederverse festgehalten // Archiv für slavische Philologie. 1916. Bd. 36. P. 414–428.
- Colucci M.* Le strutture prosodiche delle Slovo Daniela Zatočnika // Ricerche Slavistiche, XX–XXI, 1973–1974. P. 83–123.
- Herzigonija E.* Srednjevjekovna književnost srednjega vijeka. // Pet stoljeća hrvatske književnosti, 1. Zagreb: Matica hrvatska, 1969. P. 247–251.